

SVERIGES OKÄNDA TERRORISTJÄGARE

Få tycks ha noterat Taimour Abdulwahab al-Abdaly innan han inledde och strax avslutade sin misslyckade karriär som självmordsbombare mitt i julruschens Stockholm. För både den svenska och brittiska säkerhetspolisen var han, om vi får tro dem, ett obekant namn fram till denna eftermiddag den 11 december 2010. Han dök upp likt en okänd farkost på radarskärmen och försvann lika snabbt. Kvar fanns alla dessa frågor om varför denne allt annat än misslyckade trebarnsfar valde ett så bisarrt slut på sitt liv och om han var ensam eller en del av en större komplott. Det brev han skrev för att förklara sin sista handling reser bara nya frågor. Han ber sin hustru kyssa barnen från honom, för att därefter ge sig ut i folkvimlet för att döda så många kvinnor och barn som möjligt. Som motiv anger han svenskarnas stöd till »grisen Vilks« och de svenska soldaterna i Afghanistan. Men i Sverige, vars gästfrihet han åtnjutit, hade han inte bott på länge. Han hänvisar till den »Islamiska staten«, som ska vara al-Qaida i Irak, men betyder det att han är en utsänd, en agent? – En kille som är född i Irak och har bott nästan tio år i Storbritannien väljer alltså att åka till Sverige för att utföra sitt attentat, när England deltar med trupper i Irak och man har haft en stor inhemsk debatt om Irakkriget. Vi måste få alla bitarna på plats innan vi kan förstå vad som hänt. Det kan finnas fler bitar, som vi ännu inte ser. Det är alltså rätt komplicerat.

Den som säger så heter Bertil Höckerdahl. Han är en femtiosjuårig överstelöjtnant som sedan 2008 leder något som kallas Nationellt centrum för terrorhotbedömning, NCT. Det är första gången han som sådan uttalar sig offentligt. Han har över huvud taget fört en tillvaro bortom offentligheten. På nätet ger hans namn 202 träffar, och då handlar merparten om någon annan Höckerdahl. De som handlar om honom säger inte mycket mer än att han bor på Valhallavägen i Stockholm, att han haft sitt finger med i en rapport om massförstörelsevapen och att han sprungit Stockholmsloppet på 1.38.52. Några fotografier finns inte på webben. Personer som tidigare haft med honom att göra minns honom alla som »trevlig« och »lättsam« men inte riktigt vad han kan ha sysslat med. I november höll han en timslång föreläsning om terroristhotet för ett slutet sällskap svenska säkerhetschefer och alla fann

föreläsaren både »skicklig« och »trevlig«, föreläsningen »mycket intressant«, »förvånansvärt konkret«, men om innehållet har de lovat att ingenting yppa. Bondpojke från Oskarshamnstrakten, dialekten stillsamt bevarad. Snabb i steget. Nära till ett leende. Officersexamen vid tjugotvå, infanterist med I 12 i Eksjö som hemregemente och en traditionell militär kaserngårdskarriär som den såg ut före murens fall. År 1991 kommer han till Arméstaben i Stockholm, ansvarar bland annat för att lägga studie-, taktik- och underrättelsefrågor under en och samma utvecklingssektion, undervisar en tid i strategi vid Försvarshögskolan, deltar i framtagandet av ett nytt sambandssystem inom armén – alltså utveckling, integration, planering – och så, 1999, inleder han sin karriär på Must, som chef för underrättelseavdelningens armésektion. Efter att ha sysslat med svårfångade saker som bearbetningsmetodik men också studerat följderna av Tjetjenienkriget påbörjar han 2003 sin bana som terroristanalytiker, först i egenskap av chef för underrättelsesidans transnationella sektion inom Must och därefter ställföreträdande chef för underrättelsekontorets Asien- och Afrikaavdelning. Sommaren 2008 söker han jobbet som chef för NCT och får det.

Om det är någon som kan sägas representera Sveriges enade front mot terrorismen är det Bertil Höckerdahl.

Nationellt centrum för terrorhotbedömning är ingen »hemlig« organisation, den finns kortfattat beskriven i handlingar från både regeringskansliet och Säkerhetspolisen, skymtar förbi i enstaka tidningsnotiser, omnämndes av Säpos operative chef Anders Thornberg när han i Aktuellt intervjuades om gripandena av de terrormisstänkta i Köpenhamn två dagar före nyårsafton, men mycket lite är känt om vad de gör på dagarna.

– Vad vi gör? Vi läser. Vi analyserar. Vi diskuterar. Vi skriver.

Allt de skriver hemligstämplas.

Uppdraget, heter det i Säkerhetspolisens årsrapport 2008, är att utarbeta »strategiska bedömningar av terrorhotet mot Sverige och svenska intressen samt analyser av händelser och omvärldsutveckling inom terrorism«. Det var NCT som levererade underlaget till Säkerhetspolisens beslut i oktober att höja säkerhetsläget i landet. Det är till NCT regeringskansliet kan vända sig med frågor om det blivit farligt att resa i

ett visst land. Deras hotbedömningar kommer halvårsvis, däremellan rapporter när något har hänt eller ny information kommit in som påverkar den gjorda bedömningen. Mottagare är vissa delar av regeringskansliet och de fjorton myndigheterna i samverkansrådet mot terrorism som etablerades 2005. Upplagan är sällan högre än femtio exemplar. Sidantalet bör inte överstiga fem.

Några misstag?

- Ja. Vi skulle ha haft en höjd hotnivå före den 11 december.

Din första reaktion?

- Jag blev överraskad, som alla andra.

Vad trodde du?

- Att det var en gangsteruppställning.

Se där.

Det unika med NCT är att den är ett joint venture mellan Säkerhetspolisen, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) och Försvarets radioanstalt (FRA) och att den är permanent. Där finns anställda med skrivbord och dator och telefon och befattningsbeskrivning och de sitter alla tillsammans hos Säkerhetspolisen på Polhemsgatan 30 i Stockholm. Antalet anställda är hemligt, men de lär vara tio: tre från varje myndighet och så Bertil Höckerdahl. Aldrig tidigare har säkerhetspolis, militär underrättelsetjänst och radiospanare förenat sina krafter på detta sätt.

Uppdraget, skulle man kunna säga, är att observera fientliga farkoster redan innan de dyker upp på radarskärmen. 2008 antog NCT sin nuvarande form.

Bertil Höckerdahls påpekande om Taimour Abdulwahabs märkliga handlande var ett svar på frågan om vad som enligt honom framför allt påverkar terroristhotet mot Sverige – inhemska eller utländska faktorer? – och med exemplet vill han säga att verkligheten är sammansatt, ständigt föränderlig. Nya händelser tillstöter hela tiden.

- Vi är som alla andra länder.

Minskar terroristhotet om Sverige lämnar Afghanistan?

- Jag tror inte det.

Blir Sverige ett allt viktigare mål för internationell terrorism?

- Det är väl tufft att säga så. Vi vet att de kan tänkas utföra attentat i Sverige.

Han tillägger:

- Vi ska ju vara medvetna om att vi talar om väldigt få individer. Så när vågar man

tala om en trend? En händelse är inte en trend. Möjligen är två händelser en trend. Vi rör oss med stora osäkerheter. Det betyder samtidigt att ett fåtal nya individer kan innebära ett nytt sätt att tänka hos några fler, att bilden förändras från en dag till en annan.

Också Malena Rembe betonar detta. Hon är chefsanalytiker på kontraterrorismenheten inom Säkerhetspolisen. Den sorterar under avdelningen för »säkerhetsunderrättelser«, det vill säga den avdelning som levererar underlaget – inhämtning, bearbetning, analys – för Säpos arbete ute på fältet. För det operativa fältarbetet svarar däremot avdelningen för »säkerhetsåtgärder«, för vilken alltså Anders Thornberg är chef. Malena Rembe har varit med om att ta fram den rapport om våldsbejakande islamistisk extremism som regeringen beställt och som blev färdig före den 11 december. Rapporten särskiljer knappt tvåhundra personer som från 2009 och framåt deltagit i eller stött detta slags terrorism. Hon säger:

- Det är ju ett litet, litet antal av dessa tvåhundra som kan tänka sig att delta i våldshandlingar utanför konfliktområden som Somalia eller Irak, och bland dem är det ett litet antal som vill eller kan genomföra ett attentat i Sverige.

Enligt Säpo är antalet individer tämligen konstant, problemet knappast på samhällsnivå på grund av denna begränsning. Om dem som ändå finns får vi veta att de flesta är män, storstadsbor, mellan 15 och 30 år även om medelåldern är 36 år – vilket gör att den islamistiska terroristen skiljer sig från den ute på höger- eller -vänsterkanten som brukar tappa intresset när fru och barn tillstöter – och att de har radikaliserats i Sverige, inte genom att resa utomlands och gå i Koranskolor. Känslan av utanförskap är stark, våldshandlingar utgör en sällsam dragningskraft, lägereldsromantiken blommar. En minoritet har dömts för brott men knappast för sådant som krävt vare sig intelligens, planering eller ett automatgevär. Ideologin, det vill säga islam, har sällan varit avgörande för deras inträde i detta nya liv, snarare påverkan från vänner eller karismatiska ledargestalter, en plötslig känsla av sammanhang och identitet. De flesta känner varandra på ett eller annat sätt. De tre svenskar som greps i Köpenhamn i mellandagarna, misstänkta för att planera ett attentat mot danska Jyllands-Posten, tillhör sannolikt gänget.

Malena Rembe vill dock inte ta ordet organisation i sin mun, hellre talar hon om

»flytande nätverk«.

- En person som i dag är central kan i morgon vara perifer för att lite senare dyka upp igen.

Vilket, å andra sidan, betyder att det är svårt att måla en tydlig hotbild, ens förutse vilka händelser som driver fram en våldsamt reaktion. Det är inte Baader-Meinhof, inte ETA, med en organisation, ett politiskt program, en tydlig fiende. Här ska Guds styre inrättas också på jorden, islam renas från allt slag och den som inte är med är emot och får skylla sig själv. Ensamma attentatsmän för vilka döden är en lockelse bör vara ännu svårare att urskilja.

- Enskilda gärningsmän kan man förutse som fenomen, men de är svårare att förebygga, säger Malena Rembe. Man vet aldrig när och var och hur en enskild person ska slå till. Det är en risk vi måste leva med.

Har det som hände den 11 december förändrat hotbilden?

- Nej. När dammet har lagt sig får vi göra en konsekvensanalys, det vill säga titta lite närmare på gärningsmannen och reaktionerna i kända och okända miljöer.

Rapporten står sig bra.

Både Bertil Höckerdahl och Malena Rembe har den delikata uppgiften att reagera på sådant som ännu inte inträffat, med Höckerdahls NCT som den enhet som ska stå för den samlade kunskapen, de stora linjerna, den vidaste internationella utblicken. Med ledning av dagens kunskap ska morgondagen förutspås. Osäkert ska bli så säkert som möjligt. Terroristhot bör helst förebyggas, i nästa led avvärjas; båda leden förutsätter dagsfärskt vetande som måste hämtas ur fler än en källa.

- Frågan är ju hur man håller koll på människor som man borde hålla koll på.

Det säger Tomas Lindstrand, chefsåklagare för säkerhetsmål som har hand om Säpos alla ärenden och mål där en åklagare måste kopplas in. Han sitter i egna lokaler och var den som först kopplades in sedan Taimour Abdulwahab sprängt sig i luften (men nu har han överlämnat ärendet till en kollega). Också Lindstrand är helst med innan något hunnit hända. Det låter sig sägas. Det var han som fattade det - i alla fall i efterhand - kontroversiella beslutet om anhållandena i Göteborg en tidig lördagsmorgon i oktober. Han säger att han självfallet vred och vände på saken innan han gick till handling - han kom in i ärendet klockan ett på natten och nästa

dag skulle, enligt vittnen och spaningsuppgifter, en eller flera bomber sprängas i centrala Göteborg – men att han inte kunde fatta ett annat beslut med det underlag och den korta tidsrymd han hade till sitt förfogande.

– Hot som är tidsbundna kräver att man handlar.

Han säger:

– Ska man vara rädd för att handla då hanterar vi inte säkerheten på rätt sätt. Men saker kan bli fel. Oskyldiga medborgare kan drabbas.

Han vill också ha sagt:

– Så vitt jag vet tar Säpo fortfarande hotet på allvar.

Taimour Abdulwahab hade ingen varnat för.

– Det är ju inte straffbart att ha radikala åsikter. Och att utbyta information om radikala människor, länder emellan, är demokratiskt tveksamt. Och en resursfråga.

Återstår, på individnivå: Spaning. Telefonavlyssning.

– Båda kräver stora resurser, telefonavlyssning ska dessutom beslutas i domstol och domstolen kräver en stark brottsmisstanke och redan där sällas den stora majoriteten av presumtiva terrorister bort. Och så ska vi ha det. Annars får vi ett samhälle vi inte vill ha.

Det som hände 11 december har inte förändrat hotbilden, tycker Tomas Lindstrand, däremot innebär den en tankeställare: Sverige är nog ett farligt land.

Också ett allt viktigare terroristmål?

– Det har jag svårt att tro. Inte på grund av den 11 december i alla fall. Sverige är nog som mälland inte särskilt intressant. Vi är ett ganska snällt och hyggligt land mot invandrare. Men vi har Lars Vilks, vi har trupper i Afghanistan som i någon mån sätter Sverige på kartan. Sverige är ett i Mellanöstern känt och identifierbart land. Men jag tror inte vi betraktas som England eller Danmark.

Tomas Lindstrand tillhör det lilla urval befattningshavare som får ta del av rapporterna från Nationellt centrum för terrorisshotbedömning. Han säger att de är gedigna, trender och förlopp väl beskrivna, varningarna adekvata.

– Men det är vad det är. Det finns naturligtvis ett spekulativt moment i det hela.

Det är som med vädret, säger Bertil Höckerdahl. Dagens väder tror vi gärna också blir morgondagens. Meteorologer och terrorisshotbedömare försöker komma förbi tro och förhoppning. God analytisk förmåga krävs av dem som arbetar inom NCT, det

vill säga:

- Att förutsättningslöst kunna ta in information och sedan utvärdera den lika förutsättningslöst. Ju mindre påverkad den är av ens egen uppfattning, desto bättre blir jobbet. Och att våga stå på sig. Och att kunna ta in ny information som kanske kullkastar, i alla fall påverkar den analys du precis, efter en massa jobb, har fått färdig.

Om det underlag NCT levererade så att säkerhetsläget höjdes i höstas vill han, får han, inte säga mer än att var »väldigt specifikt«, baserad på information från alla tre parter.

- Det rörde Sverige. Det var något som hade hänt i Sverige. Och hotet ligger kvar. Det ligger kvar även efter den 11 december.

ANDERS SUNDELIN

Fokus 1-2/2011